

שאל באומן, ד"ר
למדעי הדתות, עמית
מחקר בחוג לחקר
האנטישמיות
באוניברסיטה
העברית.
עורך עתה מחקר על
השתתפותם של
יהודים בחוג איראנוס

שמוש מגמתי בסמלים גרמניים בדורות האחרונים וסכנותיו

מאת ד"ר שאל באומן

המאה האחרונה במילניום השני מתקרבת לסיומה, ואנו שחוינו אותה ואת נוראותיה, יכולים לנסות לבאר מי ומה היו הדמויות והסמלים, שהשפיעו בעליל על האירועים שהיינו עדים להם.

גרמניה כגוש ארצות באמצע אירופה היתה מעורבת כמעט בכל שקרה ביבשת. וכך אף היתה למדינה מרכזית בעולם. דומה שחקר הדמויות והסמלים, שמייצגים את ערכיה של גרמניה, יכול לסייע בהבנת המאה שלנו. סביר שזה יהיה נושא מחקרם של חוקרים בעתיד, כאשר יסקרו ממרחק את האירועים, אם לשגב ואם לדראון.

באמצע המאה, כאשר העולם היה עד למאבק איתנים ולשוואה, אולי המחרידה ביותר בתולדות העמים, ניסו מלומדים גרמנים "לצלול" למעמקי המיתולוגיה הגרמנית, כדי להעלות משם אוצרות לא ידועים. היו בהם מי שניסו להיתלות בסמלים ידועים למחצה, מה שלבם ניבא להם, כי הוא "טוב בשביל ארצם" ואף "בשביל העולם כלו".

אפילו בימינו, פרופסור Herfried Münkler, מאוניברסיטה פרנקפורט, הצהיר בכתביו (מלפני עשר שנים), שהסמלים של האדדה, הסנה ii והערכים הקשורים בהם, הדריכו לא רק את הממסד הנאצי, שעלה לאחר המפלה במלהמת העולם הראשונה, אלא הם המכוונים ועומדים ביסוד החלטותיהם של קברניטי המדינה הגרמנית עד עצם היום הזה.

במחקרי לעבודת הגמר לתואר דוקטור בהיסטוריה נתקלתי בארכיון פרטי של מייסד תנועת האמונה הגרמנית iii, מדען לדתות הודו י. ו. האואר (1881-1961) איש טיבנגן בורטמברג, חבר ורע של ק.ג. יונג. בספרו "Urkunden und Gestalten der Germanisch - Deutschen Glaubensgeschichte". ("תעודות ודמויות של תולדות האמונה הגרמאנית-גרמנית") האואר ניסה לחקור במעמקי המיתולוגיה בכלל, ובפרה-היסטוריה הגרמנית בפרט. מטרתו היתה להגיע לאמונה ישנה-חדשה, שתחליף את הנצרות המקובלת בגרמניה. הוא מצטט בספרו שנכתב ב-1944, את חלומה-חזונה של רעייתו, שנחלם בליל חג המולד - החג הגדול האחרון לפני מפלת גרמניה ולפני גילוי זוועותיה בפני עולם ומלואו. יש אומרים, שרשימה זו איננה של רעייתו Annie Brüggemann, אלא פרי עטו שלו עצמו iv. ברשימה זו מסכם האואר את הסמלים הגרמניים, שהדריכו אותו לאורך עבודתו בפיתוח האמונה הגרמנית.

כך מספרת רעיית הפרופסור את חלום ליל חג המולד שנחלם בלילה מושלג, שהוא רקע לתמונה כמעט מקודשת בנוף ובמחשבה הגרמנית. וכך מתארת היא את חלומה: חגגנו ליל חג המולד תחת עץ אשוח, שגדענו בגננו. זה היה עץ שהיה חייב להיגדע, כי הוא כבר היה בן 12 שנה, והכריתה היתה חיונית, כדי לתת אוויר ותחום מחיה לעץ אגס שכנו. אני עצמי עשיתי את עבודת הכריתה, מכיוון שזאת היתה מעין מלאכת קודש, ולזר היה אסור לשים יד עליו. כאשר הצבתי את המשור, שמעתי את שירו העצוב של העץ לפני מותו. יפה היה עץ אשוח זה, עצום ועולה במדרגות, מעלה מעלה עד

לפסגה. קישטנו אותו בתפוחים אדומים vמגננו, עם אגוזים מוזהבים ושער הזהב של האלה פריגה, רעייתו של ווטן.

זה היה לילה שקט ומושלג. עמק הנקאר, שמאז ומתמיד היה חונה בו רכב ווטן ובו אימה ושמחה, היה הפעם רגוע ושלוו. שרנו את "ליל הכוכבים הבהירים". (שיר שהיה אמור להחליף את "לילה שקט" הנוצרי לזכר לידת המשיח). כשהקצתי משנתי זמן לא רב אחרי שנרדמתי, (הערה שלי: ספק חלמה ספק חוותה חלום בהקיץ) שמעתי מעומק נשמתי מילים הולכות ועולות: "אני הוא Yggdrasil, עץ העולם, שאיש אינו יודע מה הם השורשים מהם צמח". (כעין השוואה לעץ האשוח שנגדע).

והנה עמדתי בעמק רחב ידיים, דרכו זרם נחל, ועצים בצבעי אפל וירוק-צהוב עמדו לו כקישוט. ברקע הנוף עמד עץ עצום, רב ממדים. דומה היה, כי עמד שם עידן ועידנים. לא היה אפשר לחזות בצמרתו של עץ עצום זה, כי בקע הוא לאין סוף. המראה תפס את לבי עד לפליאה שלא ידעתי מעולם, שכן מעולם לא חזיתי בעץ כזה. עוד יותר גאתה פליאתי, כאשר הסתכלתי בשורשיו. שלושה שורשים

עצומים התפרסו לכל כיווני הרוח. vi

ליד השורשים נבע מעיין של מים

חיים מתוך מעמקי האופל אל האור,

ומשם זרם נחל איתנים למרחקים...

שלוש נשים (הנורנות) יושבות וטוות ליד המעיין,

ובעת מלאכת "טוויית החיים", שרות הן חליפות:

הראשונה :

לנצח יעלו החיים אל האור הזרוע,

ממקום רחוק עד מאוד ולא ידוע

בלא קץ שואב גורל, קורץ

את שעת הראשית ושעת הקץ.

השנייה הוסיפה: כל סוף, לא רק קצה הוא,

מוות רק "יש" שונה הוא

גורלות מתחלפים מאז, בְּזֶרַח

שולטת טווייה סודית ביותר

והשלישית : חוקים קדושים מקיימים

כל חוויה גם מעלה ומטה,

עוצמות נצחיות שולטות בה

ואורגות את השירים של החיים.

גרמניה כגוש ארצות באמצע אירופה היתה מעורבת כמעט בכל שקרה ביבשת. וכך היתה אף למדינה מרכזית בעולם. דומה שחקר הדמויות והסמלים, שמייציגים את ערכיה של גרמניה, יכול לסייע בהבנת המאה שלנו. סביר שזה יהיה נושא מחקרם של חוקרים בעתיד, כאשר יסקרו ממרחק את האירועים, אם לשגב ואם לדראון.

באמצע המאה, כאשר העולם היה עֵד למאבק איתנים ולשוואה, אולי המחרידה ביותר בתולדות העמים, ניסו מלומדים גרמנים "לצלול" למעמקי המיתולוגיה הגרמנית, כדי להעלות משם אוצרות לא ידועים. היו בהם מי שניסו להיתלות בסמלים ידועים למחצה, מה שלבם ניבא להם, כי הוא "טוב בשביל ארצם" ואף "בשביל העולם כולו".

אפילו בימינו, פרופסור Herfried Münkler, מאוניברסיטה פרנקפורט, הצהיר בכתביו (מלפני עשר שנים vii), שהסמלים של האֶדְדָה, הֶסְגָה viii והערכים הקשורים בהם, הדריכו לא רק את הממסד הנאצי, שעלה לאחר המפלה במלהמת העולם הראשונה, אלא הם המכוונים ועומדים ביסוד החלטותיהם של קברניטי המדינה הגרמנית עד עצם היום הזה.

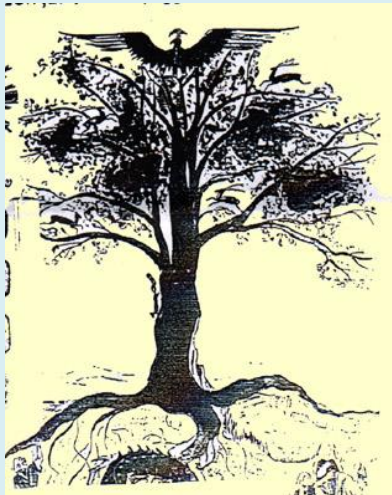
במחקרי לעבודת הגמר לתואר דוקטור בהיסטוריה נתקלתי בארכיון פרטי של מייסד תנועת האמונה הגרמנית ix, מדען לדתות הודו י. ו. האואר (1881-1961) איש טיבנגן בוירטמברג, חבר ורע של ק.ג. יונג. בספרו "Urkunden und Gestalten der Germanisch - Deutschen Glaubensgeschichte". ("תעודות ודמויות של תולדות האמונה הגרמאנית-גרמנית") האואר ניסה לחקור במעמקי המיתולוגיה בכלל, ובפרה-היסטוריה הגרמנית בפרט. מטרתו היתה להגיע לאמונה ישנה-חדשה, שתחליף את הנצרות המקובלת בגרמניה. הוא מצטט בספרו שנכתב ב-1944, את חלומה-חזונה של

רעייתו, שנחלם בליל חג המולד - החג הגדול האחרון לפני מפלת גרמניה ולפני גילוי זוועותיה בפני עולם ומלואו. יש אומרים, שרשימה זו איננה של רעייתו Annie Brüggemann, אלא פרי עטו שלו עצמו. ברשימה זו מסכם האואר את הסמלים הגרמניים, שהדריכו אותו לאורך עבודתו בפיתוח האמונה הגרמנית.

כך מספרת רעיית הפרופסור את חלום ליל חג המולד שנחלם בלילה מושלג, שהוא רקע לתמונה כמעט מקודשת בנוף ובמחשבה הגרמנית. וכך מתארת היא את חלומה: חגגנו ליל חג המולד תחת עץ אשוח, שגדענו בגננו. זה היה עץ שהיה חייב להיגדע, כי הוא כבר היה בן 12 שנה, והכריתה היתה חיונית, כדי לתת אוויר ותחום מחיה לעץ אגס שכנו. אני עצמי עשיתי את עבודת הכריתה, מכיוון שזאת היתה מעין מלאכת קודש, ולזר היה אסור לשים יד עליו. כאשר הצבתי את המשור, שמעתי את שירו העצוב של העץ לפני מותו. יפה היה עץ אשוח זה, עצום ועולה במדרגות, מעלה מעלה עד לפסגה. קישטנו אותו בתפוחים אדומים ximגננו, עם אגוזים מוזהבים ושער הזהב של האלה פריגה, רעייתו של ווטן.

זה היה לילה שקט ומושלג. עמק הנקאר, שמאז ומתמיד היה חונה בו רכב ווטן ובו אימה ושמחה, היה הפעם רגוע ושליו. שרנו את "ליל הכוכבים הבהירים". (שיר שהיה אמור להחליף את "לילה שקט" הנוצרי לזכר לידת המשיח). כשהקצתי משנתי זמן לא רב אחרי שנרדמתי, (הערה שלי: ספק חלמה ספק חוותה חלום בהקיץ) שמעתי מעומק נשמתי מילים הולכות ועולות: "אני הוא Yggdrasil, עץ העולם, שאיש אינו יודע מה הם השורשים מהם צמח". (כעין השוואה לעץ האשוח שנגדע.)

והנה עמדתי בעמק רחב ידיים, דרכו זרם נחל, ועצים בצבעי אפל וירוק-צהוב עמדו לו כקישוט. ברקע הנוף עמד עץ עצום, רב ממדים. דומה היה, כי עמד שם עידן ועידנים. לא היה אפשר לחזות בצמרתו של עץ עצום זה, כי בקע הוא לאין סוף. המראה תפס את לבי עד לפליאה שלא ידעתי מעולם, שכן מעולם לא חזיתי בעץ כזה. עוד יותר גאתה

עץ האלה העולמי

פליאתי, כאשר הסתכלתי בשורשיו. שלושה שורשים עצומים התפרסו לכל כיווני הרוח. xii ליד השורשים נבע מעיין של מים חיים מתוך מעמקי האופל אל האור, ומשם זרם נחל איתנים למרחקים... שלוש נשים (הנורנות) יושבות וטוות ליד המעיין, ובעת מלאכת "טוויית החיים", שרות הן חליפות: הראשונה: לנצח יעלו החיים אל האור הזרוע, ממקום רחוק עד מאוד ולא ידוע בלא קץ שואב גורל, קורץ את שעת הראשית ושעת הקץ. השנייה הוסיפה: כל סוף, לא רק קצה הוא, מוות רק "יש" שונה הוא גורלות מתחלפים מאז, בזר שולטת טווייה סודית ביותר והשלישית: חוקים קדושים מקיימים

כל חוויה גם מעלה ומטה, עוצמות נצחיות שולטות בה ואורגות את השירים של החיים. ואני צעדתי לאורך נחל זרם החיים, אחרי שנמלטתי מהתהום שעמדה להבליעני. לאטו שב האור מסביב ונמצאתי על שפת אגם מלבב, שם שטו, ריחפו, ברבורים עצומים, ששרו בקול שקט עצוב:

תהום מים תהום חיים

מי יעמיק לחקור בהם

אם הנפש רדומה לנצח

גם הזמנים בתרדמה לבטח.

מתוך עומק שירת הברבורים נתקלתי בסנאית, שהיכתה אותי בזנבה הענף והביטה בי במבט של אתגר בעיניה הערמומיות. מיד הסתלקה הסנאית ועלתה על גזע העץ העתיק בריצה מעלה ומטה בדרכה בלא מנוח... עד שעלתה לפסגת עמיר העץ, שם ישב בלא נוע נשר גאה. מעיניו של הנשר ברקו ברקים למרחקים ומביניהם פרץ לפתע פלקון שפרש כנפיו, עף אנה ואנה, זלל מפירות הזהב, תפוחי פז, שהפיצו ריח רענן ופלאי. אלה היו תפוחי הנצח של אידונה. בחלום ראיתי את הפלקון צד קורבן לנשר ונעלם! הסנאית גם היא ירדה למטה עד לשורשים, שם בתחתית נחה - רבצה תולעת ענק שכרסמה בשורשי היקום.

שמעתי קול: אני הוא הדרקון,

זה שירכוש סודי יבורך,

עם שגב החיים ומות התהום

הרי אלה נקודות במעגל סוכך

בו נארגים אור גם חושך

לריקוד הנצחי של החיים,

בו שמחה ועצב שזורים

רק במאבק וקרבת האיתנים,

שרים גיבורים שיר החיים

אזי צונחים הם לאטם

נחים ושותקים עד אשר,

שוב ומחדש צעירים

עולים ליקום ולחיים."

עד כאן חלומה של אנני ו/או סיפור בעלה.

אז כאשר נדמה היה לאנני האואר, כי נסתיים חלום ליל המולד, הבהיק ברק ענק, שהפיל אותה ארצה והיא נעורה מחלום חזיון העולם, שבו הופיעו כל סמלי הגרמנים מקדמת דנה.

נתרכז אפוא בדמויות ובתמונות, שהופיעו בחלומה של אנני ואלה שמצטרפים לחבורת האלים וסמליהם, כפי שבעלה תיאר אותם:

ווטן, עץ האלה והנורנות xiii.

ווטן וצבא הפראים עוסקים בלילה הארוךxiv בצייד, אשר קשור קשר בל ינותק לסוסו האפור

xv Sleipnir, בעל 8 רגליים. מעניין לציין, שבכרזה שהופיעה בחוברת SS סמוך למבצע ברברוסה הושוו יחידות ממונעות להבטחת הניצחון לסוסו המהיר של ווטן.

ווטן עצמו היה נערץ על הגרמנים ובתקופת הנאצים, בפרט, הוא מבטא בדמותו מצד אחד אל גיבור ואב-טיפוס של כוח, לחימה ופראות, ומצד אחר קוסם בעל עורמה. הגרמנים העריצו את הכוח ואת הפראות והיו אמביוולנטיים לגבי העורמה.

על פי המיתוס (שכמובן תמיד אפשר לפרשו לכאן ולכאן) ווטן לא קיבל ממשפחתו לא את כתב הסתרxvi ולא את סוסו, שהעניק לו עוצמה ומהירות, אלא מכוחות הענקים הזרים. עם כל עליונותו של ווטן, כפי שהיא מתוארת באדדה, הוא אינו קובע גורלות אדרבה, הגורל ודמדומי האלים הם בידי כוחות עליונים לא מזוהים והם חלים גם על המנהיג. ווטן הוא, בראש וראשונה, מנהיג, לוחם, שמשיג את מטרתו באיומים או בעורמה וכמובן, הזעם הגרמאני עוזר לו. יש בווטן מעין שילוב של אל גיבור טריקסטרי וכוחני, כ-מארס-מרקורי, והוא דורש אהדה טוטלית, ה-Fuehrerprinzip, עיקרון הנאמנות הטוטלית למנהיג נעשית בשבועה.

הנאצים אימצו כמובן את עקרון הנאמנות הטוטלית, נאמנות של ציות עיוור, שלא תלויה בדבר. לכן

הקורבנות הרבים שיש להקריב למען המנהיג נעשים בעיוורון מוחלט. קורבנות אלה "מקבלים תמורה" והיא "הארכת חייהם" בזיכרון הקולקטיבי כגיבורים בשרשרת האבות גבורים. הארכת חיים זו מתבצעת בלידת דור חדש ובתהילת נצח עד כדי הענקת אלוהות למנהיג, שנשלח בידי ההשגחה להביא את הישועה. הוא עצמו נעשה בן דמותו של ווטן (וכך ראו הנאצים את היטלר).^{xvii} ננסה להתחקות אחר הדמויות והסמלים כפי שאנני מתארת מחלומה, ושבעלה הוכיח בציור מרשים^{xvii}

מקור החוכמה בדמות Mimir בתמונה של עץ האילה שבעלה של אנני פרופסור יעקב וילהלם האואר נתן לצייר בצבעי מים, והיא נמצאת בעזבונו, מופיע Mimir בתחתיתה. מימיר הוא ענק, שממנו קנה ווטן את חוכמת קריאת הרונים. יש שמישייכים אותו למתנגדי האלים לענקים. דמותו קשורה לבאר, המשמשת גם מקור לא אכזב לחוכמה אין קץ כבאר "שתות אותה" או ממנה ואין לה תחתית.^{xviii} מימיר הוא מלא חוכמה, כי הוא חופשי לשתות אותה ישר מבארו. לא ברור אם יחסו כשומר החוכמה, היה ידידותי לאלים, שכן במקור אחר נאמר, שווטן החייה את ראשו (המת), שיוכל לקבל את החוכמה זו מתמצית בכתב הרונים, כתב סתר גרמאני. ווטן זה מצויד בכתב הסתר וידיעה על העתיד שימש להנהגה הנאצית בשנות השלושים דמות להזדהות איתה, ולא אחת השוו את המנהיג לכעין משיח שהוא התגלמותו של האל הפראי.^{xix} כמה חרוזים שהיו מקובלים לאחר המהפך הנאצי בגרמניה בשנות השלושים ומבטאים את האמור לעיל:

Nun hat uns die Gottheit den Retter gesandt
אזי שלחה האלוהות גואל
Die Not hat ein Ende genommen
הצער הגיע לקצהו
Freude und Jubel durcheilen das Land
בדרכי ארץ שמחה והלל
Der Frühling ist endlich gekommen^{xx}
האביב בסופו הנהו

בתמונה שהאואר נתן לצייר, והיא זו שאנני חלמה עליה, על כתפיו של ווטן יושבים שני עורבים. סמל העורבים

האחד מכונה Muninn, שמשמעו "הנזכר", והשני Huginn (תרגום השם השני "רעיון", שנאבד אולי). שתי ציפורים שחורות אלה שימשו שם עתון ידוע של ה-SS, וזכו בימינו אלה להקרא מחדש בשם עתון ניאון-נאצי. העורבים מסוגלים, לפי האגדה, להקיף עולם ומלואו משחר עד ארוחת הבוקר של אדונם, וכך לדווח לו בעוד מועד מה מתרחש בו. זה העניק לווטן את התואר "אל העורבים", Hrabnegud. הבחירה בעורבים מדגישה רעיונותיו של ווטן^{xxi}, שאינם נובעים מהתרשמות אישית, אלא מהמידע הזורם אליו מעוזריו השחורים, השוחרים לטרף. אדם מברמן, קרוניקאי מהמאה ה-11, יכול לשמש עד נאמן למה שאירע בתחום הגרמאני לפני שתושביו התנצרו. אומר הוא על ווטן, ש"הוא אדון הזעם של צייד פרא ואקסטזה", הוא גם שם של קוסם. יש לזכור שווטן מתואר כאל יחיד שרוכב על סוסו אל ממלכת המוות, אך גם נספה בקרב אחרון בליל הדמדומים Ragnarökr, הוא לילה בו נספים האלים כלם פרט לבנו של ווטן Baldr. במה קשורים סמלים אלה לזמן, בו חפשו מדעני הנאציזם את הקשרים התרבותיים אל הגרמאנים, התושבים הקבועים של גרמניה מימי קדם? על מנת לבסס את מחשבתם של בני העם הגרמני על יסודות אתיים שונים מאלה, שהיו מורגלים בהם מחינוכם ומסורתם בנצרות, היו צריכים להחיות הדמויות מהעבר הקדום השברירי. כך שימשו דמויותיהם של האלים והסמלים הנלווים אליהם, כעין בסיס למחשבתם ונוהגם.

נכון שהמיתולוגיה הגרמאנית עתיקת יומין אך נדחקה בגלל יסודות אנטי נוצריים עד לתקופת הרומנטיקה הגרמנית. בעת היא חפשו "פגנים" חדשים מקור אלטרנטיבי לנצרות. כאשר גברו הנטיות

למצא מענה לשאלה הלאומית הגרמנית הוציאו אמונות וסמלים אלה מחביונם. הלאומנות הגרמנית ראתה באוצר הזה מקור לא אכזב לבסס אידיאולוגיה פסוידו-דתית חדשה.

מיתוס הגורל

למרגלות עץ האלה יושבות ומזמרות שלש הנורנות, שנזכרו לעיל, המסמלות את שלושת הזמנים: ההווה - Verdandi - התהוות, העתיד - Skuld - אשם, העבר - Urd - גורל. הן שטוות את גורל היקום ובני אדם, ואפילו את גורלם של האלים... המילה Nornen בנורדית, היא אשת הגורל. כאשר קבצו את הסוגות של האָדדה מחדש^{xxii}, גם הוזכר שם עץ האלה שמתחתו יש אולם, שאין יפה ממנו בעולם, ובו יושבות שלוש עלמות הקובעות גורל חיי האדם.

מה מקומו של מיתוס הגורל בהיסטוריה פוליטית של התחום הגרמני בזמן החדש? למה הודגש הגורל מול האמונה בעולם הבא, הגומל על מעשיו של האדם בחייו? למה טרחו האידיאולוגים הגרמנים במאה שלנו להדגיש את אפסותם של החיים, בהוציאם את המתוסים מנבכי העבר הרחוק?

דומה שהמענה על שאלות אלה טמון בחקר ההיסטוריה הגרמנית במשך שלוש מאות שנה, מאז מלחמת שלושים השנה. באשר לא רק שבטים גרמנים נלחמו בשצף קצף זה בזה, אלא בני דתות שונות נלחמו בשם אלוהיהם עד להשמדת המונים והשחתת הארץ. כך נקבע לנו מגורלנו, נהגו לנחם אנשים את עצמם, שעמדו חסרי עצה, למה דוקא להם קרה כך. הפיצול המדיני שבא בעקבות מלחמות אמונה, ונמשך עד לתחילת המאה שלנו, חוסר הוודאות של הגרמנים, באשר לסכוייהם הפוליטיים וגורלם המשותף. כך התפתח אצלם אמון כמעט עיוור במה שטומן להם העתיד. חוסר הוודאות לקביעות פוליטיות יחד עם טפוח אהבה למולדת המאוחדת (שהיתה רחוקה מאחדות) הביא גרמנים רבים, שהחלו לכפר בגאולה נוצרית ולשים את בטחונם בגורל גרמני, שקבע להם להלחם עבור עתיד לא ברור.

לכן עוצבו שלוש הנורנות הטוות יחד את הגורל במיתולוגיה הגרמנית. למרות זאת אין עדות חותכת לאמונה "פרסונלית" בגורל. יש אומרים, שלפני קבלת הנצרות היתה קיימת תפיסה ברורה של כוח עליון, של גורל עיוור, שהנצרות כביכול מחקה... באנגלית עתיקה יש לו שם, "Wyrd". אלא שוב לא ברור, עד כמה הוא מושפע מהנצרות החודרת והדומיננטית. מכל מקום עובדה היא, שהאלים נספים לביל הדמדומים וגורלם נחרץ.

אין מנוס מהקביעה שגם אחרי מפלת גרמניה במלחמת העולם השנייה, היא הטביעה את חותמה על כל שקרה בשנות החמישים והשישים במלחמה הקרה ושמיתוסיה היו בכך מכריעים. מיתוס ה-Ragnarök^{xxiii} ליל הדמדומים, הוצג לא אחת למשימה מכריעה שלה במלחמת גוג ומגוג בין האזים, היא באמצע, Midgard הושווה לא אחת למשימה מכריעה שלה במלחמת גוג ומגוג בין האזים, היא משפחת האלים הגרמאנים, שמאז קום העולם נלחמו במתחריהם הענקים, בגרמנית, ה-Reifriesen ממזרח, שמאיימים להרס הכל... והגמדים התאוותנים במערב. זאת עד שהענקים ממזרח כשלו במשימתם ובני מידגרט יכלו להתאחד מחדש. גרמניה מחפשת להשליט את גרמניותה בתאגיד חדש, מפני שהיא בדעה, כי נועדה להנהיג את העולם על פי דרכה הקבועה מימי קדם. החלום של אנני האואר, שספורו אמור היה לבאר לקוראיו^{xxiv} שוב את הסמלים הכלולים באדדה ומשמעותה, היה לו תפקיד חשוב נוסף. האואר מתאר בספרו "דמויות ותעודות מהעבר", מה חשיבות זו. תפקידם של הסמלים היה לדעתו לעורר מחשבה על חדושים ויישומם בהיסטוריה של הממסד הנאצי- ומלחמותיו. עץ האלה, שמתחתיו טוות הנורנות גורל הגרמנים, ושגם המנהיגים "למעלה" נתונים לחסדן, הן תדאגנה בסופו של דבר לעתיד הטוב של הגרמנים - גם אם חלילה יצטרכו לעבור לשם כך שואה וסבל נורא!

כאן יש טעם להתייחס למעשה הניסור של העץ על מנת ליצור תחום מחיה לצעיר והעלאי במאבק הנצחי בין המינים והגזעים על מקום תחת השמש... החלש והזקן חייבים על פי התורות הדרויניסטיות, שזוג האואר וחבריהם דגלו בהם, לפנות את מקומו לצעיר רענן וחזק!

סמל הנשר ושאר החיות בעץ היקום

בחלומה של אנני מוזכרת גם הסנאית Ratatoskr, המילה בסקנדינבית משמעותה "שן מנקרת". הסנאית רצה כמרקוריוס מעלה מטה, הלוח ושוב ומקשרת בין עולמות של ענקים, בני אדם ואלים. תפקידה גם לתקשר ביניהם, אך גם לא מעט לגרום לסכסוכים מתמידים. היא רצה עד שהיא מגיעה אל הנשר היושב ממעל. הנשר אינו זו מצמרת העץ. הוא סמל השמים, השמש ושלטונה בעולם. (צריך כאן להזכיר, שהנשר הוא גם סמל גרמני, אמנם לא עתיק. הוא הובא על ידי סוחרים ונוסעי הצלב בימי הביניים לאירופה בימי ההוהנשטאופן. אנני מדגישה בספורה על החלום, שהנשר סמל השמים והשלטון בעולם. מבין עיניו פורץ פלקון והוא שמביא לו את הקורבנות מרחוק. חשוב לדעת שעופות הטרף השולטים ברקיע שימשו את הממסד הנאצי כסמלים שהם אימצו להם. עוד בימי המפלגה הראשונה הזכירו לגרמנים וליהודים את דברי הנביא (ספר דברים כ"ח, מ'ט, מצוטטים דברי הנביא ירמיהו מ'ט, כ"ב), שמזהיר את העם מפני הנשר של עם לועז ממרחק. הזכרה מוקדמת למה שאירע 20 שנה אחר כך.

הדרקון וסוף העולם

בחלום מופיעה גם תולעת ענק Nidhöggr, בתרגום "מלאת זעם-מכה", מכרסמת תדירות בשורשי היקום. לפי האגדה מוצצת חיית זוועה זו את דם המתים ואוכלת את גויותיהם. העולם, לפי מיתולוגיה זו, הולך באכזריות לקראת סופו הבלתי נמנע, אך בסופו של דבר יקום מחדש מתוך חורבותיו. ריכרד ואגנר, הקומפוזיטור הנתון במחלוקת, "ניצל" כבר בשליש האחרון של המאה הקודמת את המיתוס הגרמאני לפירוש לאומני. דווקא בדמות "הדרקון" הוא מצא סמל של האנטיפודה הגרמנית לקפיטליזם היהודי, העולה ושומר על אוצר המגדיל את עצמו בלא קץ. היה צורך בגואל חזק שישחרר את העולם ממנו, בדמות הגיבור זגפריד^{xxv}. המיתוס של הגבור זגפריד נועד לשמש סמל לגבורה, העדר פחד והקרבה בקרב אימים, בו יש גם מפלות וקורבנות. כדי לעודד את העם לעמד באלה הדגישו את ערך ההתמדה והמשך הקורבן. במיתוס מסופר על אבדון האלים בליל הדמדומים, ממנו נועדו שניים להינצל, הדרקון ובלדר, אל האור. הם היחידים השורדים אחרי השואה הגדולה, וכך קויימה הבטחת תקווה בקרב צודק. מספר הערות לדמות הדרקון. הוא מופיע שוב ושוב במיתולוגיה הגרמנית, בסאגא של הוולזונגים ושיר הניבלונגן, שחובר אחריו ועל פיו. הוא סמל המוות והמטריאליזם- החומרנות. אך הוא גם שומר על בתולות-הטוהר במרוצת הדורות. זוג האחים, זיגמונד וזיגלינדה משושלת הוולזונגים, הם אבות אבותיהם של הגרמאנים, שנועדו בידי הגורל להוליד את זיגפריד, שהיה יכול להוולד רק לזוג מזווג של טוהר לדוגמה. אך הוא נופל במרוצת הימים קורבן במאבק זה על גאולת הערכים הגרמניים של אומץ, נאמנות וציות.^{xxvi} לא יפלא אפוא ששלוש "דמויות האור", בלדר, זיגפריד והיטלר הועמדו בדרגה אחת.^{xxvii}

עולם הסמלים הגרמני בחיי יום יום

טכסט לקוח ומתורגם מדף הנחיות לחינוך צעירים על ערך המיתוס ופרושו, באמצעות סמלים בזמן שלטון הנאצים בגרמניה. ראה תמונה מצורפת. פריחה וקמילה כחלק ממעגל הטבע לעומת הרסנות לשמה בתרגום טכסט מלווה תמונה מכתב עת נציונל-סוציאליסטי מחג המולד 1942, ומיועד להסברה לבני נעורים. וכך הם כותבים: "קו המעגל הוא נצחי, כי אין לו ראשית ואין לו אחרית. לכן בחרו בו אבותינו כסמל ה"בר-קיים". הם קשרו אותו עם הירוק החי של העץ, שהיה סמל למתחדש תדיר, ונושא בו את אותה משמעות עד עצם היום, כמו עץ האשוח ועץ חודש מאי. אמא ואבא החליפו ביניהם טבעת, כאשר נישאו, וגם היא עגולה, כסמל של רצונם להישאר יחד בנאמנות ובהתמדה. מאותה סיבה גם נושאת הכלה את הזר העגול מירק-עד על ראשה, שמסמל את חיי הנצח. נצח היא מעניקה גם כאם באמצעות ילדיה לעמה. עגול הוא גם עץ חודש מאי הירוק. אף הוא מצביע על כך שפריחה וקמילה הם מאפייני-העד של הטבע. הזר שאנו מניחים על קברי יקירינו טומן בחובו אותה משמעות, היינו, שחיי אנוש נמשכים מעבר למוות, בצאצאי אדם ובמעשיו בחיים. זר הנרות במולד ה- Julkranz, מסמל בצורתו המעגלית את אותה הגות: מות החורף של הטבע ינוצח, בסופו של דבר, בעוצמה הנצחית של האור. כסמל לאור

נצחי זה אנו מדליקים נרות. אבותינו ליקטו עוד סימנים יפים אחרים, כדי לסמל משמעויות - בשביל נצח היקום היה הסמל 8, שוכב על גבו, סמל שנשמר עד ימינו בצורת כעך, וגם אמנות החשבון אימצה סמל זה לאין-סוף. הרונה של האוּדל^{xxviii} היא סמל הנאמנות לקרקע ולדם. השושנה היתה סימן של הגנת החוק. פרסה נחשבה למביאה מזל טוב כקשת קדומה, כי היא מסמלת את המרחק הקטן ביותר, בין היום הארוך ביותר בשנה עד לליל המולד. במאפה מרתין מעין כעך - בייגל פתוח, בגרמנית Kipfel, נשמרה הצורה של אותה פרסה. כל הסימנים מעידים על אמונתם האיתנה של אבותינו ועל הידע העמוק בחוקי הטבע של העולם האלוהי והיפה. לפני הכל השמש היא סמל המשמעות של החיים והאלוהות הכל יכולה, כי כל החיים עלי אדמות מקורם הרי מחומה. צורות רבות משמשות לתואר גלגל השמש המסובב. גלגל העגלה מצביע גם הוא על שני מהפכי השמש Sonnenwende, ואילו כוכב משושה טומן בחובו סוד מסתור, היינו, הרונות ששוב מצאו את דרכן אל חיינו לסמל את החיים ואת המוות. צלב הקרס נגזר מגלגל השמש, הוא סמל המאבק של גרמניה הגדולה (וצפייתה) לחיי נצח!^{*}

למחרת ליל דמדומי האלים עם מפלת הנאצים, התעוררה גרמניה לעולם חדש עם נס כלכלי, בלי נס חברתי, אבל בציפייה לדמדומים חדשים שעלולים לבוא ולהצדיק את האותות הישנים. היא מצאה את עצמה מחדש ב"אמצע - Midgard". הליל האיום לא בא, אבל היא מוסיפה להחזיק באותם הסמלים ומקווה להיות מנהיגת העולם לפי אותה מורשת.

נשער אפוא, על מה יחלום גרמני ממוצע במשך חייו, פרט לאירועים במשפחתו ובסביבתו ואולי במשולב אתם? חג המולד הוא נושא מרכזי - הוא חל בתקופה קשה, מבחינת הסביבה. מזג האוויר וקשיי אספקה גורמים לפחדים רבים, המשתלטים על האדם הממוצע. מי שיופיע בחלום בגעגועים הוא ילד האור, שיבשר את השינוי לקראת האביב והישועה. הוא אינו בהכרח ילד - בית לחם^{xxix}. הוא ילד, שמביא את האור והחום. הוא יכול להיות בלדור - והוא בוודאי ייצלב ביום מן הימים, כי זה הכרח לא יגונה של הטבע. הקור והשלג מסימני החורף הצפוני הקשה המטיל אימה, נהפך ליופי ושקט, כאשר מספרים לילדים ולגדולים על גברת פרייאה אשתו של ווטן, בשמה החדש, גברת הוללה. זו מנערת את כלי-מיטתה, וגורמת לשלג שיכסה בשקט אלוהי את הנוף^{xxx}...

גם כאשר ב-"12 לילות"^{xxxi}, בין המולד לבוא המלכים, יישמעו רעמים, והשלג היורד יסתיר את הראות, לא ייבהל ילד ובוגר מרעש הסוסים של פלוגות הפראים של ווטן. והרי הם יעברו בחצות ליד החלונות. ואולם איש לא יחשוש, כי הוא יודע שווטן אינו אחר מאשר העבד רופרכט, שיחלק בטובו שי לילדים טובים וירים את אצבעו המאיימת רק כלפי הרעים, ומי שאינם מציינים להוריהם או למנהיגיהם. כאשר יתארכו הימים והלילות יתקצרו, ישמחו הזאטוטים יחד עם הוריהם. כשיבוא יום השוויון, יציצו דרך החלונות אל המדורות בהרים מסביב, יכינו את העמוד שיהיה גבוה מהגגות, ה-Maienbaum, שאינו אחר מאשר ה-Irminsul^{xxxii}.

סוף דבר

מטרת המאמר היא לתת מושג-מה על נוכחותו של המיתוס הגרמני בימינו, וחלומה של אנני בריגמן-האואר שימש אך רקע לכך. יש לזכר שתאור חלומה כלול בספר רב מימדים של האואר עצמו, שנכתב מסביב לחג המולד של שנת 1942, כאשר הוברר לאינטליגנציה הגרמנית, שהמלחמה כבר הוכרעה לרעת גרמניה. הספר בא לחזק את רוחם של גרמנים צעירים בעיקר, לעמד במשימה הקשה של המשך המלחמה עד הסוף.

ענינו בכך, שהאואר היה ידידם של מרטין בובר וק. ג. יונג, שדרכיהם נפרדו עוד טרם החלה המלחמה. אבל יונג התלהב מכתבי האואר ובמאמרו "ווטן" (1936) עוד המליץ בפני הגרמנים להצטרף לתנועתו החדשה. לקראת המלחמה התרחק יונג ממנו והדרכים של שלשת החכמים השונים כ"כ נפרדו. יחסים אלה נחקרו, אבל עדיין נשאר הסתום מרובה מן הגלוי.

בנסיון לסכם את ספורה של אנני האואר על חלומה בליל המולד הגורלי והסמלים הגרמאניים המופיעים בו האם שמע הילד, הרי הכל שמעו מסבתותיהם על עץ האלה, יבין על כן, למה חייב הוא להיות כה גבוה וצמרתו בעננים אינה נראית. הוא בעננים - אין צריך לפחד מעוצמתו, כל שצריך הוא, לחיות בשלום עם העלמות שטוות את החוטים, כדי שלא תהפך אחת מהן Skuld, למכשפה, שתדקור באצבע...כשיגיע האביב והפסחא תתקרב לא ידברו דוקא על הצליבה והתחייה מחדש, אלא על

הארנבת, קלת הרגליים, החיה של של אורורה, סמל הפוריות של הטבע, שאינה ממליטה ולדות, אלא מטילה ביצים צבעוניות, ומשמחת ילדים טובים, שמצייתים להוריהם, ובוגרים שמריעים למנהיגיהם. כל המעיין באומץ הערכים המיתולוגיים הגרמניים בשנות ה-30 אינו יכול להתעלם מהנטייה בין אנשי מדע דתות תאולוגיה וגרמניסטיקה לחפש את שורשי התרבות בעבר הגרמאני הרחוק. האואר וחבריו היו בטוחים שהקשר הלנואיסטי בין שפות האירופי^{xxxiii}ות והסנסקריט מצביע על קשר גזעי ודתי בין הודו והעמים האירופאיים. האואר חבר אחר שהותו בהודו, לשם הגיע בשליחות המסיון הפרוטסטנטי בבזל, כתבים על אמנות היוגה בראשית Die Anfänge der Yogapraxis 1922 ההתחלות של טיפול ביוגה, בהם הוא חיפש אחר השורשים המיסטיים בריגוודה ובאטרנודה, ואחר חקירה רבה ב-1930. ספר נרחב היוגה באור הפסיכותרפיה בעזרת הרצאה שהוא נשא בבדן - בדן וב-1932 שבין שומעיה היה קרל יונג, היוגה בדרך לרפוי (1930) כתבים אלה והרקע החינוכי שלו בשוויץ קרבו אותו ל-G.C.Jung, שבקש מהאואר להרצאת על הנושא באסקונה בחוג ארנוס, ובמועדון הפסיכולוגי בציריך על מקור האמונה וחוקי התפתחות הדתית ב-1938. אבל ההכרות של האואר עם פסיכולוגית העמקים החלה מאז יונג נפרד מפרויד שוב מתוך הקשר לחקירותיו הוא בדרך היוגה. האואר מקדיש ליונג את ספרו ל"ק.ג. יונג החוקר של דרכים חדשות לאדם" ויונג עונה בתודה: "אני מודע לקרבה המהותית של השקפתי ליוגה. כאן איפוא נוצר הקשר שהלך והתחזק בשנים הראשונות לאחר המהפך בגרמניה (1933) יונג ממליץ למתלבטים המאמינים הנוצרים במאמרו "ווטן" "Wotan" Essays on contemporary Events translated R.F.C Huill p 21. לחפש מזר בתנועת האמונה הגרמנית של האואר שנוסדה באותה שנה.. כאן מצאו האואר ויונג עצמם בדרך החתחתים ל-"Self" ובדרך הזו לא יכלו שלא לעשות טעויות גורליות. בדרך ל"אתה" מצא האואר ויונג את מרתין בובר שחתר רבות להבין את שותפיו במחנה הלא יהודי בתיזה שלו של הדיאלוג והדו - שיח, אתו החל הקשר ב-1929 כאשר האואר הזמין את בובר להשתתף בכנס השנתי של ברית קנגן לדבר על יהדות והתנועה הפולקית. בובר סרב לכנות את הרעיון הציוני - יהודי לאומי בשם פולקי, שהיה סינונים ללאומנות ושנאת לא גרמנים אבל התרצה לבסוף מתוך עקרונותיו הגישות הדומות שלו כאשר לנוכחותו אלוהית בשיח של מנוגדים גם הביא אותו להרצות על תורותיו בכנסיה שארגן ק.ג. יונג. הקשר בין יונג והאואר ובובר הוא מסובך, אף כי חזק וחיריעה כמובן קצרה לנסות ולהתיר סבך זה.

ⁱ "Nibelungentreue und Siegfried in Politik mit einem deutschen Mythos" Berlin 1988.zs mit W. Storch

ⁱⁱ כתבים קדומים שכונסו לראשונה במאה ה-11 לספירה.

ⁱⁱⁱ תנועת האמונה הגרמנית נוסדה ב-1933 סמוך למהפך הנאצי בגרמניה בתאגיד גג לתנועות "הפולקיות". תנועות אלה שמו לעצמן החל מתחילת המאה למטרה לקדם תרבות גרמנית, והפכו במרוצת הימים לתנועות לאומניות, לעתים אף אנטישמיות. מתוך התנגדות לכנסיות רצו להבטיח לעם הגרמני דת אלטרנטיבית לנצרות וכך לקדם את רעיון ההגמוניה הגרמנית בעולם.

^{iv} באשר לאותנטיות חלומה של Anni Brüggemann - קיימת פלוגתה בין חוקרי התנועה, האם אני באמת חלמה את חלומה המפורט, או שמא זו הגות של בעלה שהלביש עליה צורת תאור של חלום.

^v התפוחים של אדונה מבטיחים חיי אלמוות ונעורי נצח. התפוח סמל רב תרבותי נחשב למחדש נעורים.

^{vi} שורשי האלה של העולם מסמלים את הכוחות ביקום: הענקים המאיימים, בני אדם בתווך, האלים הנתונים

- במאבקם הנצחי נגד כוחות השאול , אליהם מצטרפים בני אדם, או זונחים אותם...
vii “ Nibelungentreue und Siegfried in Politik mit einem deutschen Mythos” Berlin 1988.zs mit W. Storch
viii כתבים קדומים שכונסו לראשונה במאה ה- 11 לספירה.
ix תנועת האמונה הגרמנית נוסדה ב- 1933 סמוך למהפך הנאצי בגרמניה בתאגיד גג לתנועות “הפולקיות”. תנועות אלה שמו לעצמן החל מתחילת המאה למטרה לקדם תרבות גרמנית, והפכו במרוצת הימים לתנועות לאומניות, לעתים אף אנטישמיות. מתוך התנגדות לכנסיות רצו להבטיח לעם הגרמני דת אלטרנטיבית לנצרות וכך לקדם את רעיון ההגמוניה הגרמנית בעולם.
x באשר לאותנטיות חלומה של Anni Brüggemann - קיימת פלוגתה בין חוקרי התנועה, האם אנני באמת חלמה את חלומה המפורט, או שמא זו הגות של בעלה שהלביש עליה צורת תאור של חלום.
xi התפוחים של אדונה מבייחיים חיי אלמות ונעורי נצח. התפוח סמל רב תרבותי נחשב למחדש נעורים.
xii שורשי האלה של העולם מסמלים את הכוחות ביקום: הענקים המאיימים, בני אדם בתווך, האלים הנתונים
במאבקם הנצחי נגד כוחות השאול , אליהם מצטרפים בני אדם, או זונחים אותם...
xiii תאור חלומה של אנני יכול לשמש רקע לבאור דמויות וסמלים שונים, כאשר זה נעשה במאמר ע”י בעלה יעקב וילהלם האואר, כוונתו המוצהרת לספרו בראשית 1942, *Urkunden und Gestalten*, להקנות לנוער בעיקר, מושג על המסורת הגרמנית שקדמה לנצרות.
xiv ווטן. לפי המנהג המקובל גם בין נוצרים אדוקים, עוסקים ווטן האל הבכיר וצבאו הפראי בלילה הארוך וב- 12 לילות אחריו בצייד פראי *Wilde Jagd*,
xv בתרגום, הגולש הרחק.
xvi כתב הסתר “הרונים” שימש לפולחן בעיקר, אך לפי מחקרים עכשוויים גם להתכתבות בין מנהיגים. בתחילה היה נחלתם של הכוהנים בלבד, אך במרוצת הימים הוקנה גם לכתבי מלכים.
xvii בעזבונו של י.ו. האואר נמצא ע”י המחבר אקוורל מרשים- שהאואר נתן לצייר אצל צייר מקומי לפי הנחיותו, שהעתק מוקטן מופיע לעיל.
xviii יש גם מי שמקשר את שמו לרומית *Memor*, מהפועל ל”זכר”.
החוכמה מושייית כאן למשקה קסם שרק מתי מעט רשאים לשתות ממנו.
הבאר של *Mimir* הוא מקור החוכמה
xix ק.ג. יונג כתב מאמר בשנות השלושים בשם “ווטן” בו הוא משווה את הטבע הפראי של הגרמנים, לאבותיהם הגרמאנים, שנהרו אחר הנהגתו של ווטן.ראה: C.G. Jung CW10
xx *W. Beuth . Der deutsche Hitler Frühling, F.a.M. 1933 p 9, 50f*
xxi העורבים כציפורים שחורות ומאיימות מסמלות את המוות, אך גם חוכמה מעמיקה.
xxii ראה: Reinhart Koselleck, *Vergangene Zukunft* Surkamp 1979 pp 302, 332, 355.
האדדה היא אוסף של אפוסים שנמסרו בע”פ מדור לדור- רק במאה ה- 12 וה- 13 זכתה להכתב- אין כמובן בטחון שלא נכתב מה שהיה נראה ראוי להכלל, אחרי שהגרמאנים לאיטם התנצרו.
xxiii מעריצי המנהיגים הנאצים טרחו לתאר את סוף המלחמה והתאבדות ההמונית ביניהם, כתקופה של ליל הדמדומים או סוף העולם. ראה: Rudolf Simek, *Germ. Tivarök, Vafprudnismal 38-*
Mythologie p 322
xxiv ספור חלומה של אנני האואר או לחלופין תאורו של בעל י.ו. האואר, הכלול בספרו שהוזכר לעיל תפקידו היה לבאר שוב את הסמלים הכלולים באדדה ומשמעותם.
xxv *Christine v. Braun , Der Ewige Judenhass, Burg Vg. 1990 p.*
193
xxvi *Der Germanische Christus Sigurt, in : Ch. v. Braun op cit p*
203
xxvii *Marie Bonaparte, Myth of war u. manipulation, Göttingen*
1971 p 182.
xxviii מלה סקנדינבית לרכש המשפחה המורחבת.

---

^{xxix} הכוונה היא שמנהג ה-Christkind, אינו בהכרח זהה למשיח הנוצרי ישו, ששוכב באבוס ברפת בבית לחם. הפולקיים, בהתנגדותם לכניסה אמצו את הסמל לדמות של בלדור, ילד טהור גרמאני קדום שמוקרב למען הטוהר.

^{xxx} גברת הוללה היא דמות מיתולוגית זהה כנראה לפרייאה רעיית ווטן. כאשר יורד שלג והקור הלבן מאיים על האדם הגרמני, נוטים הגרמנים לנחם את עצמם שהגברת החסודה רק מנערת את כלי מיטתה ואינה מתכוונת להרע לבני גרמניה. ראה ערך Holle, Herder Lexikon, Germanische Mythologie Herder Freiburg 1990.

^{xxxi} תאור 12 לילות של הצייד הפראי, עץ העולם Irminsul, מצויים אף הם בלקסיקון על מיתולוגיה גרמנית של הרדר.

^{xxxii} סקסונית עתיקה-עמוד עצום ומטיל יראה

[\[Members\]](#) [\[Training program\]](#) [\[Links\]](#) [\[About us\]](#)[\[Homge\]](#)
[\[For The Public\]](#) [\[Society's Journal\]](#) [\[Contact us\]](#)[\[Psychotherapy school\]](#)